

ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI, REPERE BIOGRAFICE ȘI CÂTEVA CONSIDERAȚII ASUPRA ACTIVITĂȚILOR DESFĂȘURATE LA MUZEUL DE ZOOLOGIE DIN BUCUREȘTI

ALEXANDRU MARINESCU

Despre începuturile Muzeului de Istorie Naturală din București s-a scris puțin și, din păcate, cu destulă aproximație, cercetarea vechilor arhive nefiind, se pare, o treabă prea lesnicioasă. Pentru perioadele mai apropiate de noi, ca de pildă cea a construirii muzeului modern, la începutul secolului, suntem încă tributari publicațiilor întocmite de Grigore Antipa.

Arhivele muzeului, în care existau numeroase documente din timpul directoratului doctorului Grigore Antipa (1893—1944), au avut parte, prin anii '50, de o soartă vitregă și nu mai adăpostesc astăzi decât puține lucruri interesante. Această situație explică, numai în parte, lipsa unor lucrări și sărăcia informațiilor privind perioada în care muzeul a ființat în clădirile din strada Polonă nr. 19 adică între 1894—1906, ani hotărâtori, după părerea noastră, pentru formarea patrimoniului muzeului existent în bună parte și astăzi. Nu știm mare lucru nici referitor la personalul de care dispunea, la acea vreme, muzeul, cine erau oamenii care s-au aflat în preajma lui Grigore Antipa și l-au ajutat în edificarea unei instituții științifice și culturale ce va căpăta curând o faimă europeană.

Numit director al „Laboratorului și colecțiilor de Zoologie”, în fapt secția de Zoologie a muzeului, la 1 aprilie 1894¹, Grigore Antipa a avut sub ordinele sale numai trei oameni, un preparator, un custode și un om de serviciu. Custodele,

numit tot cu data de 1 aprilie 1894, era Constantin Dănescu, omul de serviciu se numai Mihaiu Ion. Postul de preparator se afla ocupat de Simion Georgescu, vechi colaborator al Muzeului de Istorie Naturală, care lucrase sub conducerea profesorului Gregoriu Ștefănescu, încă din 1879. Se pare că nu a avut o pregătire specială în domeniul științelor naturale și dacă îl judecăm după slova sa nu era nici un obișnuit al condeiului, fiind, probabil, un lucrător care s-a calificat la locul de muncă.

După cum aflăm dintr-o adresă trimisă Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de către Grigore Antipa, la 24 august 1894, Simion Georgescu, bătrân și având mari dificultăți la lucru din cauza slăbirii vederii, ceruse să fie pensionat:

„Actualul preparator al acestui muzeu, dⁿ Simion Georgescu, din cauza unei infirmități pe care și-a atras-o în timpul de 15 ani cât a servit această instituție — probabil din cauza arsenicului cu care a lucrat, și-a slăbit cu totul vederea — ne mai putând funcționa înainte, ca atare vă rog a dispune regularea drepturilor sale la pensie de la 1 octombrie a.c. (1891) urmând a se angaja un altul în locul său”.

Dar negăsind imediat înlocuitor corespunzător, Grigore Antipa îl va menține pe Simion Georgescu ca preparator până la 1 aprilie 1895, așa cum rezultă din adresa nr. 16 din 26 iulie 1895, înaintată ministerului. Ea are următorul conținut:

„Domnule Ministru,
Am onoare a vă face cunoscut că
pentru postul de preparator la acest muzeu,
în locul domnului Simion Georgescu, care
s-a retras la pensie de la 1 aprilie a.c.,
am angajat pe domnul Robert Ritter
von Dombrowski și vă rog a-l numi în
acest post pe data de 1 august a.c.

Domnul Robert von Dombrowski fiind
un cunoscut preparator — maestru în aceas-
tă artă — care a lucrat la Muzeele din
Sarajevo și Viena, și în același timp om
de știință care a făcut multe publicațiuni
Ornitologice, va fi o foarte bună achizi-
ție pentru personalul acestui muzeu și
vă rog deci, cu atât mai mult să binevoiți a
încuviința numirea.”

Deci, de la 1 august 1895², noul
preparator al Secției de Zoologie a Muze-
ului de Istorie Naturală din București
era Robert Ritter von Dombrowski, an-
gajat cu un salariu lunar de 225 lei aur,
sumă considerabilă, directorul institu-
ției, doctor în științe, primind, la acea
dată, 300 de lei pe lună.

Cu puțin timp înainte (8 februarie
1895), Grigore Antipa ceruse acordul
ministerului pentru angajarea la muzeu,
pe un post de asistent, a entomologului
Albert L. Montandon³. Acest post a
fost însă aprobat abia la 1 octombrie
1896.

Ajutat de această echipă, formată
din patru oameni (Robert Dombrowski,
A.L. Montandon, C. Dănescu, Mihail
Ion, sporită curând prin angajarea unui
nou om de serviciu) va realiza Grigore
Antipa, într-un timp record, dacă ținem
seama și de reparațiile necesitate de
clădire, muzeul din strada Polonă, care
își va spori apoi colecțiile într-un ritm
vertiginos, grație programului de inves-
tigații pe teren și achiziții și a unei inge-
nioase diplomații de atragere a donato-
rilor, inițiate și realizate de tânărul și
energeticul director.

Abia în octombrie 1905, când lucrările
pentru construirea noului local al muze-
ului erau avansate, va izbuti Grigore
Antipa să obțină de la minister un al
doilea post de asistent, în care va fi
angajat profesorul Ion Popa-Burcă.

Competent și talentat, Robert Ritter
von Dombrowski a avut un rol impor-

Robert Dombrowski în 1910, pozând în ținută
de vânător cu un lup ucis la picioarele sale. Foto-
grafie inedită (Foto „Globus”, București)

— ctihitat
de Dombrowski
Preparator

tant în prepararea și aranjarea pieselor
muzeului din strada Polonă și apoi în
marele muzeu din șoseaua Kiseleff. De
aceea, socotim că prezentarea unor date
privind activitatea desfășurată de acesta
în România nu este lipsită de interes,
cu atât mai mult cu cât biografia sa este
foarte puțin cunoscută.

Robert von Dombrowski (numele cor-
rect al familiei pare să fi fost Dabrowski)
s-a născut la 2 aprilie 1869 la Ullitz,

un sătuleț din imperiul habsburgic în care familia avea o mică proprietate. Era deci cetățean austriac. Localitatea se află astăzi în Boemia, lângă Pilsen.

Vânătoarea, și tot ce ținea de ea, era principala preocupare a bărbaților din familia sa. Tatăl său, Raoul Rudolf Otto (născut în 1833 la Praga), descindea dintr-o veche și nobilă familie poloneză care dăduse mulți luptători ce cuceriseră gloria cu spada în mână pe câmpurile de luptă ale Europei. El însuși intrase în armată la vârsta de 15 ani (Kaisercadet) și curând slujea ca ofițer sub comanda mareșalului Radetzky. În 1854 a avut prilejul să cunoască Principatele dunărene luând parte la expediția prilejuită de războiul Crimeei.

Retras din armată, se impune prin cunoștințe și îndemânare, ca „mare maestru de vânătoare” la curtea arhiducelui Rudolf de Habsburg. A publicat numeroase lucrări, majoritatea consacrate vânătorului și vânătoarei, în care „*dovedește o solidă cultură generală, profunde cunoștințe de științe naturale și un simț înnăscut pentru natură și frumusețile sale*” (8).

Vânător, scriitor, organizator de expoziții, talentat desenator, Raoul von Dombrowski a știut să transmită pasiunea pentru natură și interesul pentru observarea animalelor celor cinci copii ai săi, două fete și trei băieți. Aceștia din urmă au îmbrățișat de timpuriu îndeletnicirile părintelui. Fiul mai mare, Ernst (născut la 7 septembrie 1862), a devenit un cunoscut naturalist-ornitolog și un specialist în probleme de vânătoare, iar alt băiat, Carol, stabilit mai târziu la München, a ajuns un apreciat pictor de scene cinematografice.

Robert Dombrowski și-a început studiile la Kalksburg, oraș situat pe Dunăre, în Austria inferioară, dar survenind moartea tatălui, care a generat curând o situație materială nesigură, a fost silit să le abandoneze. Nu a mai urmat nici studii speciale în domeniul științelor naturale, perfecționându-se ca autodidact. Umbland mult în natură și fiind un observator atent, care nota tot ce i se părea interesant, a putut să

intocmească și să publice o serie de note asupra păsărilor.

A fost probabil ajutat, la început, de fratele său Ernst, care dobândise cunoștințe solide de ornitologie și lucra la muzeul din Sarajevo. El avea să publice date asupra păsărilor Serbiei (1895) și lucrări generale de vânătoare (*Îngrijirea vânatului, Pagubele pricinuite vânatului*, ambele în 1896, iar mult mai târziu un *Dicționar de vânătoare*, 1939).

Robert s-a specializat întâi în prepararea trofeelor de vânătoare, dar apoi a devenit un taxidermist priceput lucrând, cu bune rezultate, asupra tuturor grupelor de animale. Pregătirea și-a făcut-o la muzeul din Sarajevo și mai târziu la prestigiosul Naturhistorisches Museum din Viena.

Aici, probabil, l-a întâlnit Grigore Antipa, prin 1893, i-a văzut piesele preparate și i-a apreciat meșteșugul și cunoștințele. Din convorbirile cu tânărul învățat român va fi încolțit în Dombrowski și gândul de a veni în patria acestuia, despre ale cărei frumuseți naturale și belșug de animale sălbatice auzise de multă vreme.

Nu știm exact când a pornit spre România, dar la sfârșitul anului 1894 se afla în București, iar de la 1 august 1895 așa cum am arătat, a fost angajat la muzeu. Aici a lucrat, sub conducerea lui Grigore Antipa, până în august 1916 (în această lună aflăm ultima semnătură în condica de salarii), deci timp de 21 de ani, perioadă însemnată atât prin durată cât, mai ales, prin realizări, ea constituind, fără îndoială, cea mai fecundă parte din cariera de taxidermist și ornitolog a lui Robert Dombrowski.

Ca titular al postului de preparator la Muzeul de Zoologie din București, Dombrowski s-a bucurat nu numai de condiții de lucru bune, dar mai ales de înlesniri deosebite pentru munca de colectare și observație pe teren, înlesniri obținute datorită lui Grigore Antipa. Este de ajuns că amintim permisul de liberă circulație pe trenuri și, desigur, permisul de vânătoare pe toate domeniile statului, eliberat, încă din 1897, de Serviciul pădurilor din Ministerul Agricul-

turii și care era reînnoit anual. El avea ca anexă o carte deschisă către toți pădurarii statului, obligându-i la acordarea de ajutor, la nevoie. Existau două astfel de permise acordate muzeului, unul pentru Grigore Antipa, celălalt pe numele lui Dombrowski.

Tot cu sprijinul lui Grigore Antipa va ajunge Dombrowski să ia parte la vânătorile regale, să se facă folositor și să obțină astfel titlul de „maestru de vânătoare al Curții regale”, titlu care-i aducea și numeroase avantaje, pe care le va utiliza din plin, din păcate mai ales pentru a-și procura materialele necesare activității atelierului său particular de taxidermie. Acesta fusese deschis în 1894 într-un local din strada Leonida, nr. 7 bis, sub pretențioasă firmă «*Institutul de Dermoplastie și Muzeologie „Dobrogea”*». Pentru clientela acestui atelier, Dombrowski a publicat în 1901 și 1902, în limba germană, două cataloage cu prețurile stabilite pentru naturalizarea diferitelor animale, îndeosebi păsări (3). Consultarea lor, așa cum a arătat M. Băcescu (2), nu este lipsită de interes, atât pentru a vedea frecvența unor specii la începutul secolului cât și pentru a ne da seama de consecințele activității de negustor a lui Dombrowski asupra faunei noastre ornitologice.

Dobrogea era, cum va spune mai târziu Dionisie Linția, „*cel mai clasic ținut pentru cercetări zoologice*”. Din Delta și de pe teritoriul Dobrogei a adunat Dombrowski cea mai mare parte din bogatul material de păsări, în special răpitoare, pe care l-a prelucrat și vândut apoi diverșilor colecționari și unor instituții științifice din străinătate. Numai vulturi codalbi (*Haliaetus albicila*) se pare că a comercializat peste 400 de exemplare, iar bufnițe (*Bubo bubo*) mai bine de 350 de exemplare. Pe bună dreptate, M. Băcescu (2) consideră o astfel de activitate ca nefastă pentru evoluția faunei din ținuturile noastre. De altfel, încă din 1912 se deschisese în presă o campanie contra activității de negustor a lui Robert Dombrowski⁴.

O parte, destul de mică, din materialele pe care Dombrowski le aducea de pe teren a ajuns în colecțiile muzeului.

Mai mult chiar, unele piese pe care le prepara erau vândute apoi muzeului. Prima mențiune asupra acestui procedeu apare în inventarul pieselor cumpărate din bugetul anului 1896/1897 și anume 65 de exemplare aparținând la 29 de specii.

Cu toate acestea, Grigore Antipa pare mulțumit de activitatea desfășurată de Dombrowski la muzeu, îi încredințează paza colecțiilor și supravegherea bunului mers al instituției, când pleacă pentru mai multă vreme în străinătate⁵, iar într-o notă din 4 iulie 1901, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (adresa nr. 14), anunțând constituirea unei colecții aproape complete de vertebrate din fauna României, menționa că „*nu puțin a contribuit și preparatorul Dombrowski care a făcut o frumoasă colecție din păsările țării*”.

Este drept că Dombrowski era un maestru în arta dificilă a taxidermiei, preparând cu aceeași îndemânare și simț al mișcării reale, naturale, animale din cele mai diverse grupe, de la elefanți și feline la păsări de baltă sau păsărele, trecând prin sturioni și alți pești de talie mare.

Cu piese naturalizate de către Dombrowski a obținut Gr. Antipa succese deosebite la marile expoziții internaționale de la Ostende (1901, 8 specii de pești) și Petersburg (1902, 10 specii de pești și 18 specii de păsări) (9).

Se cunoaște faptul că Grigore Antipa ținea foarte mult ca animalele prezentate în muzeu să fie perfect preparate, se mândrea cu ele și de aceea, probabil, prețuind profesionalismul, mai trecea cu vederea unele activități nu tocmai potrivite cu statutul de naturalist ale colaboratorului său.

Cu Dombrowski și ajutoarele sale⁶ a pregătit Gr. Antipa piesele ce au fost aranjate în noul muzeu de la șosea, muncă intensă, cu rezultate strălucite, desfășurată în intervalul 1906—1908. În afara acestora, lui Dombrowski i se datorează și frumoasele biogrupe cu pelicani, dropii, stârci, cormorani, egrete, rațe etc.

O atenție deosebită a fost acordată și aranjării primelor cinci diorame de la parterul muzeului: Sahara, Savana afri-

cană, Antarctica, preeria nord-americană și tundra. Pentru acestea s-au folosit piese aflate în colecții sau cumpărate în acest scop, precum perechea de Kudu (*Strepsiceros strepsiceros*) obținută de la Roza Holub, soția exploratorului ceh Emil Holub, cu fonduri din bugetul anului 1904—1905, iar în anul următor (1906/1907) *Oryx leucoryx* și grupul de bizoni cumpărate de la firma germană „H. Sander” din Köln.

După marele succes de public al acestor diorame, Grigore Antipa a hotărât să amenajeze la demisolul clădirii seria de diorame consacrată faunei României. Robert Dombrowski a avut, desigur, o contribuție însemnată și la realizarea acestor diorame. Ele au fost inaugurate o dată cu cele 11 săli noi oferite vizitatorilor, la 18 iunie 1914, dată la care pe frontonul clădirii apare noua denumire a instituției: *Muzeul național de istorie naturală*.

În deplasările frecvente, făcute în diferite zone ale țării, Robert Dombrowski a împușcat destule mamifere, câteva au ajuns și la muzeu, dar atenția sa a fost îndreptată, în primul rând, asupra păsărilor.

În colecțiile muzeului mai există astăzi, după informațiile obținute de la Aurel Papadopol, fost director adjunct al muzeului, cam 1 000 de balguri colectate și preparate de Dombrowski și în jur de 4 000 de păsări montate, multe dintre ele aflate încă în expunerea publică. Aceasta înseamnă că, în urma activității lui Dombrowski, colecția ornitologică se îmbogățește, în medie, cu 70 de piese pe an. Judecând după ritmul actual de sporire a colecțiilor, când se face o riguroasă selecție la adunarea materialului, împușcându-se numai piesele absolut necesare, cifra pare mare. Dar dacă ținem seama de cât a umblat și împușcat Dombrowski, ea apare într-o altă lumină. Trebuie să mai spunem că printre balgurile din colecția muzeului nu abundă speciile de interes mai deosebit, cum ar fi marile răpitoare. Colecțiile masiv, acestea erau vândute unor firme care se ocupau de comercializarea materialelor de istorie naturală.

A rămas, de asemenea, de la Dombrowski, o colecție de ouă, din păcate, și ea restrânsă.

Paralel cu munca de preparator, Dombrowski a desfășurat o rodnică activitate de cercetare a ornitofaunei țării, activitate concretizată în câteva lucrări apărute între 1903 și 1911, în reviste românești („Bulletin de la Société de Sciences”) sau străine („Zeitung für Ornithologie”, care apărea la Berlin) și încoronată de publicarea la București, în 1912, a volumului *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumänien's*.

Lucrare monumentală, de 924 pagini, în care descrie 47 de familii și 347 de specii și subspecii de păsări de pe teritoriul României din acea vreme, „*deschizând astfel drumul și atrăgând atenția asupra bogăției faunei*”, cum spune Mihai Băcescu, care ne informează, de asemenea, că „*numele populare de păsări, ce apar în această lucrare, au fost strănse, în majoritate, de către Grigore Antipa*” (2).

Ornis Romaniae, prima lucrare în care, pe baza unui bogat material, se descriu sistematica, biologia și zoogeografia speciilor de păsări cunoscute la începutul secolului a rămas multă vreme o realizare singulară, păstrându-și până astăzi valoarea.

Robert Dombrowski a fost și un îndrumător, sfătuitor și prieten al unor tineri ornitologi români precum Dionisie Linția și I. P. Licherdopol. D. Linția l-a vizitat prima dată în 1905 și a păstrat legătura cu Dombrowski până în 1914, mărturisind, în prefața la ediția în limba română a lucrării „*Ornis Romaniae*” (vol. I, 1946)⁸, că datorează lui Dombrowski succesul primei sale călătorii de studii, din 1907, în Dobrogea și Delta Dunării.

De asemenea, I. P. Licherdopol publică *Despre Ornitologia română* (1903) și *Ornitologia română* (1906), tot din îndemnul și cu sprijinul lui Robert Dombrowski, căruia i-a fost contemporan și prieten (7).

Din păcate, sfârșitul activității lui Dombrowski în România a fost întunecat de comportarea sa, cu totul reprobabilă, din timpul primului război mondial.

Odată cu ocuparea Bucureștiului de către trupele germane, Dombrowski părăsește, de la sfârșitul lunii august 1916, activitatea de la Muzeul Național de Istorie Naturală și se pune în slujba cotropitorului țării în care găsisse adăpost și atâta înțelegere. El este numit, de către guvernatorul german al Bucureștiului, șeful poliției politice, ca unul ce cunoaște foarte multă lume. În timpul cât a deținut acest post se pare că a făcut mult rău și s-a dovedit avid de bani, căutând să stoarcă cât mai mult de la victimele sale (1).

La întoarcerea administrației române, este anchetat și încearcă să se dezvinovățească și să se apere susținând că i s-ar fi sustras manuscrisul unei importante lucrări, un fel de continuare la *Ornis Romaniac*, mergând până la a cere chiar să fie despăgubit de către Statul român.

Întrebat, de către organele de anchetă, Grigore Antipa va răspunde că nu are cunoștință de existența unei astfel de lucrări și i se pare puțin probabil ca ea să fi existat.

În 1918 Robert Dombrowski a fost obligat să părăsească teritoriul României și pe un drum ocolit, prin Peninsula Balcanică, s-a întors în Austria. A urmat pentru Dombrowski o perioadă dificilă și la capătul a trei ani, în 1921, este nevoit să accepte postul de director de hotel în Carintia (pe muntele Danielsberg) unde va rămâne vreme de trei ani. În vara lui 1926 a plecat în Polonia și s-a stabilit cu familia în orașelul Lukow, unde a luat conducerea unui mic laborator de taxidermie creat de un moșier local Michal Kaminski. Prepară aici trofee pentru vânători și naturalizează diverse animale care erau vândute, ca material didactic, diferitelor școli din Polonia. După moartea patronului său, în 1928, moștenitorii acestuia închid laboratorul socotindu-l nerentabil și în toamna lui 1929, Dombrowski, având în grijă o soție și doi copii (Otylia, născută în 1918 și Robert, în 1922), rămas fără mijloace de trai, este nevoit să se întoarcă din nou în Austria. Izbutește însă să se angajeze la „Stațiunea de protecție a păsărilor” de la Laxenburg, lângă

Viena, unde va lucra până la moartea sa, survenită la 15 octombrie 1932, în urma unei mușcăături de viperă. Mormântul se află în cimitirul din Laxenburg.

Robert Dombrowski a fost un personaj complex, bun observator în teren al comportamentului animalelor, vânător îndemnat, excelent taxidermist, dar și ornitolog avizat. Viața fiecărui om are zonele ei de lumină și părți de umbră, după proporția acestora fiind judecat de posteritate. Dombrowski le-a avut pe ale sale, destul de mari, atât în activitatea de naturalist, prea adesea dominată de cea de negustor, dar mai ales pe plan moral s-a dovedit mărunț în fața unui popor care-l primise cu brațele deschise.

Opera de ornitolog a lui Dombrowski rămâne să fie comentată de către specialiști, noi ne-am mărginit să fixăm, pornind de la documente și informații ce am putut afla prin arhive, câteva repere sigure ale activității desfășurate în România, îndeosebi în cadrul Muzeului Național de Istorie Naturală din București unde, așa cum am văzut, sprijinit de Grigore Antipa a izbutit să realizeze lucruri care s-au impus și au rezistat timpului.

Robert Ritter von Dombrowski, omul, nu a fost totdeauna la înălțime, dar aceasta nu trebuie să ne împiedice a recunoaște meritele muzeografului și naturalistului care rămâne printre specialiștii de prestigiu ce au activat în România în ultimii ani ai secolului al XIX-lea și la începutul acestui secol.

NOTE

¹ La 14 iunie 1894 apărea decretul regal nr. 2428 care confirma numirea, iar Grigore Antipa era înștiințat de aceasta printr-o adresă semnată de Take Ionescu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice.

² Actul de numire al lui Robert Dombrowski poartă numărul 4888 și este datat 11 august 1895.

³ În adresa nr. 28, din 8 februarie 1895, către minister, Gr. Antipa menționa următoarele: „Pentru ocuparea acestui post s-a oferit unul dintre cei mai distinși entomologi ce există, Domnul A. L. Montandon, foarte cunoscut prin publicațiile sale și care face o onoare muzeei în străinătate făcând parte din personalul său.”

Albert L. Montandon (1852—1922), naturalist originar din Besançon, a lucrat la muzeul din București din octombrie 1896 până în aprilie 1907, având inițial un salariu lunar de 150 lei. S-a ocupat mai ales de colecțiile entomologice, dar a adunat și arahnide, moluște, amfibieni și reptile. Cunoscător admirabil al grupului de insecte Heteroptere el a întocmit și lăsat la muzeu o colecție numărând 24 240 de specimene.

⁴ Trebuie să arătăm, pentru a înțelege corect situația, că Robert Dombrowski nu era singurul care practica o astfel de activitate, deloc neobișnuită la acea vreme. Mulți excursioniști și vânători străini veneau în Dobrogea și în Deltă mai mult pentru a face negustorie decât observații și cercetări. Alții, stabiliți cât mai aproape de Deltă, punctul ideal de colectare, precum frații Sintenis sau A. Rettig, adunau și trimiteau masiv în străinătate păsări și ouă.

⁵ Iată conținutul unei note interne adresate, la 14 august 1900, de Grigore Antipa: „Domnului Robert von Dombrowski, preparator la Muzeul de Istorie naturală

Domnule Preparator,

În ziua de 16 a.c., voi pleca pentru o lună în străinătate. În tot acest timp vă las paza colecțiilor pe seama D^{le}, rugându-vă să dați toată atențiunea ca lucrul să se petreacă în cea mai bună ordine. Veți avea o deosebită îngrijire ca Muzeul să se deschidă la timp în oarele reglementare și să nu se ivească reclamațiuni din partea publicului.

De asemenea veți veghea ca în cursul reparațiunilor ce se fac în acest local să nu se întâmple nici o neorânduială și lucrătorii să nu umble cu foc în preajma muzeului.

Primiți vă rog, D^{le}, Preparator, asigurarea deosebitei mele stime,

Director,”

⁶ Oamenii de serviciu care erau angajați la muzeu trebuiau să cunoască cel puțin o meserie (tâmplărie, tinichigerie, mecanică), să manifeste îndemănare la lucru și hărnicie, fiind solicitați la treburi foarte diverse.

⁷ Mai puțin cunoscut este faptul că Dombrowski are publicații și asupra mamiferelor din România. În „Bulletin de la Société des Sciences de Bucarest”, an XVI, no. 1—2, 1907, p. 94—101, se află articolul *Mesocricetus newtoni* Nehring. *Monographischen Studien*, iar în volumul *Bilder aus der Dobrudscha, 1916—1918*, publicat în 1918 la

Constanța de către ocupanții germani, R. Dombrowski a scris capitolul *Die Säugtiere und Vögel der Dobrudscha*, nemenționat în „Bibliographia Ornitologica Romaniae” din 1971. Semnalăm acest volum, care poate fi consultat la Biblioteca Academiei, fiindcă, în afara lucrării lui Dombrowski, cuprinde și alte articole despre fauna Dunării și a Mării Negre, a peștilor din Dobrogea (autor dr. A. Marcus) etc. și este ilustrat cu reproduceri după desenele lui Richard C. Canisius care din 1907 a lucrat ca asistent la Muzeu.

⁸ Prefața este datată 1940.

BIBLIOGRAFIE

1. Archibald, 1923, *Porcii — Impresii din timpul ocupației*, vol. III, Ed. Adevărul, București.
2. Băcescu, M. C., 1960, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*, Ed. Acad. Republicii Populare România, București
3. Dombrowski, R., 1901, *Preiss courent über Naturalien des Dermoplastisch-Museologischen Institut „Dobrudscha”*, București
4. Dombrowski, R., 1912, *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumänien's*, București
5. Dombrowski, R., 1946, *Ornis Romaniae*, traducere din limba germană, prelucrare și completare de profesor Dionisie Linția, vol. I. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București
6. Florczak, Marta, 1967, *Biografia ornitologa Roberta Dombrowskiego i jego związki z Polska*, „Przegląd Zoologiczny”, XI, 3
7. Grossu, Al., 1936, *Naturalistul I. P. Licherdo-pol*, „Rev. științifică V. Adamachi”, Iași
8. Keller, F. C., 1887, *Raoul Ritter von Dombrowski zu Paprosz und Kruszwice — Biographische Skizze*, „Allgemeine Encyclopädie der gesammten Forst und Jagdwissenschaften, Verlag von Moritz Perles, Wien und Leipzig
9. Marinescu, Al., 1973, *Participation of the Museum of Natural History, Bucharest, in the International Fishing Exhibitions at the Beginning of the 20 Century*, „Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, XII, București